

In de kraamstal

De kraamperiode is een ingrijpende periode vol risico's voor zeug en biggen. Zij moeten sterk en gezond zijn en blijven om deze periode succesvol te doorstaan. Dit stelt hoge eisen aan huisvesting, voeding en verzorging.

De kraamperiode vraagt een topprestatie van zeug, big en verzorger.

Zeug en biggen delen de ruimtes in de kraamstal, maar de behoeften van de zeug en die van de biggen komen niet altijd overeen. Dit levert lastige situaties op. Zo willen pasgeboren biggen hun

ligplaats op lichaamstemperatuur hebben, terwijl dit voor de zeug veel te warm is. Zij wil het niet warmer hebben dan 21°C. Bovendien is de zeug naast een voedselbron ook een gevaar. Ze kan biggen doodliggen en doodbijten.

In de kraamstal doorloopt de zeug een periode met grote veranderingen, waarbij de melkproductie veel van haar vraagt. De biggen moeten na vier weken voor zichzelf kunnen zorgen én een basis hebben gelegd voor een gezond leven.

Er is veel te doen in de kraamstal. Besteed bij de inrichting en bij het werk daarom extra aandacht aan organisatie, looplijnen en gemak van werken. Deze lengte-opstelling van het kraamhok maakt controleren gemakkelijk en ingrijpen laagdrempelig.

Agressie

Agressie is de eerste reactie van de kraamzeug op indringers en stressfactoren. Door stress kan de zeug agressief worden naar haar eigen biggen. Je ziet deze agressie vooral bij eersteworpszeugen. De pijn van weeën, ontsluiting en geboorte is veelal de aanjager van dit zogenoemde omgericht gedrag. Na de geboorte overwint de moederzorg meestal de agressie en accepteert de zeug de biggen. Foklijnen verschillen sterk in moedereigenschappen.

De natuur

Enkele dagen voor het biggen zondert de zeug zich af. Ze maakt een nest om volledig afgezonderd te werpen en de eerste dagen met haar biggen door te brengen. Dit nest ligt honderd meter of verder van het gemeenschappelijke nest. Nestbouwen stimuleert de latere moederzorg. De zeug reageert agressief om andere zeugen – én mensen – weg te jagen. En ze is extra waakzaam voor de natuurlijke vijanden van haar biggen, zoals vossen.

Drie kernwoorden

Voor het werk in de kraamstal gelden de volgende drie woorden.

- 1. Altijd** Elke big en elke zeug op elk moment.
- 2. Nauwgezet** Zowel big als zeug zijn kwetsbaar. 'Net niet goed' kan nog lange tijd nadelige gevolgen hebben.
- 3. Slim** Met weinig moeite, met weinig kosten, in één keer goed aanpakken.

Drie centrale figuren

Drie figuren staan centraal in de kraamstal.

- 1. De zeug**, die comfortabel moet liggen, zogen, eten en drinken.
- 2. De big**, die comfortabel moet eten, drinken, liggen en spelen.
- 3. De verzorger**, die comfortabel zijn werk moet kunnen doen.

Kijk-denk-doe Wat zie je?

Je staat te kijken bij deze zeug. Als je een stap dichterbij doet, bijt ze in de stang. Doe je een stap terug, dan stopt ze ermee. Dit is omgericht gedrag: de zeug wil jou, indringer, weggagen op het moment dat je in haar nestgebied stapt. Maar ze kan je niet aanvallen en dus richt ze haar agressie om op de stang.

Alles klaar

Zeug klaar om te werpen en te zogen?

Zeugen moeten goed blijven vreten en drinken, vóór en na het biggen. Dit betekent goed bereikbaar voer van de juiste samenstelling. En ruim water beschikbaar. De zeug moet ongehinderd kunnen opstaan, gemakkelijk staan en ongestoord kunnen vreten en drinken. Meer dan twee voerbeurten zorgen voor meer voeropname.

Veranderingen, omschakelingen en stress zetten de voeropname onder druk. Vermijd veranderingen, of ga er heel zorgvuldig mee om. Gelten zijn extra kwetsbaar, voor hen is alles nieuw.

De hoogdrachtige zeug in de kraamstal loopt een voedingsrisico. Ook deze zeug moet goed blijven vreten en drinken, en smeulige mest maken. Dit vermindert het risico van slecht doorbiggen en onvoldoende melk na het werpen (PHS ofwel MMA).

Gemakkelijk opstaan

Een zware zeug. Ze heeft problemen met opstaan, waardoor ze op haar achterste uierpakket is gaan staan. Met dit gewicht moet je sterk zijn om op te staan, het ijzerwerk moet niet in de weg zitten en je klauwen moeten goede grip hebben. Vette zeugen vreten minder én hebben meer moeite met opstaan.

Een rubbermat geeft goede grip, zodat de zeug gemakkelijk kan opstaan. De gaten zorgen voor vochtafvoer. Direct nadat bleek dat deze zeug problemen had, werd de mat neergelegd. De mat blijft liggen tot het moment van spenen. Zo vreet en drinkt de zeug optimaal. Ze zal minimaal vermageren en comfortabel liggen.

Controleren van het opstaan

Rustig kijken hoe een zeug opstaat, maakt meestal duidelijk of ze dit gemakkelijk genoeg doet en waar het probleem zit. Zeugen die lang aarzelen bij opjagen en daarbij een hoog-snerpende *stress call* laten horen, geven aan dat ze er (te) veel moeite mee hebben.

Mestbeoordeling bij zeugen

Smeuige mest: glimmende, goedgevormde bolus. Gemakkelijk in te drukken. Glimmend breukvlak.

Te harde mest: matglimmende, afgeronde keutels. Het kost kracht om ze kapot te drukken. Dof breukvlak. Oorzaak: te trage passage in de darm door slecht aangepaste voeding en/of te weinig wateropname.

Naderende geboorte

Eerst onrust en nestbouwgedrag. Circa zes uur voor de geboorte kan een straal biest gemolken worden en wordt de zeug onrustig.

Klaar om maximaal biest op te nemen?

Zijn het hok en de zeug gereed, zodat elke big snel en probleemloos bij de uier kan komen en biest kan opnemen? Het grootste gevaar is verkleumen: te koude biggen gedragen zich als dronkemannen. Zorg voor een schone, niet te koude ruimte achter de zeug, die niet te glad is en geen wondjes geeft.

Klaar om te helpen?

Als alle hulpmiddelen schoon en gebruiksklaar onder handbereik liggen, zul je ze ook op tijd gebruiken. Zorg dat je in de buurt bent en regelmatig controleert als een zeug bigt.

De eerste dag

Sterke biggen die ongestoord hun weg vinden naar de tepels en daar veel biest opnemen. Daar gaat het de eerste dag om. De big moet zelf haar weg vinden. Ze oriënteert zich op de geur van de uier, de richting van het haar en de geluiden van de zeug.

Geboorte

Als het goed gaat, drinken biggen in de eerste twaalf uur vijftien maaltijden van 15 ml biest. Deze biest bevat de brandstof waarmee de big zich warm kan houden.

Biest is een levensvoorwaarde. De pasgeboren big bezit geen afweerstoffen van zichzelf. Energie heeft-ie onder meer nodig om zich warm te houden. Het eiwit levert bouwstoffen en afweerstoffen.

De drie biggen hebben moeite om de spenen te vinden. Het gele voerbakje heeft geen functie en hoort daar niet, want het hindert de biggen. Werk rustig en kalm als je de biggen bij de uier legt. Zeugen zijn heel rustig als hun verzorgers dit ook zijn.

De eerste uren laat de zeug continu de melk schieten. Later gaat zij haar biggen in zoogperiodes voeden met ongeveer een uur tussentijd. Voor de duur van werpen geldt als norm een kwartier per big. Duurt het langer, dan is dit een aanwijzing dat de vitaliteit van de zeug niet optimaal is. Of dat de big verkeerd ligt.

Meer biggen dan spenen

Overleggen moet in het voordeel zijn van de big. Bedenk dat nieuwe rangordegevechten de biestopname onder druk zetten en de weerstand verminderen. Wonden die hierbij ontstaan, zijn toegangspoorten voor infecties. Alleen als een big te weinig melk kan drinken bij de zeug, heeft overleggen nut. Doe dit op de tweede dag en stel zeker dat de big veel biest heeft opgenomen.

Uniformeren heeft als voordeel dat controles gemakkelijker worden. Biggen die een probleem hebben, vallen snel op. Maar alle biggen betalen een prijs door heftige rangordegevechten. Het krachtsverschil tussen de biggen is klein, dus duurt het langer voordat de gevechten een winnaar hebben. Met biggen leg je ook infecties over. Hoe ouder je overlegt, des te groter dit risico.

Doodliggen

Door haar grote lichaamsgewicht gaat de zeug met een plof liggen, hoe voorzichtig ze ook doet. Biggen raken zo gemakkelijk onder haar lijf bekneeld. Zowel de zeug als de biggen spelen hierbij een rol.

Voor de zeug is het gemak om te gaan staan en liggen van belang, dus haar beenwerk en de grip die de vloer haar geeft. De biggen moeten een ruim en comfortabel nest hebben. Ze zijn dan minder geneigd te gaan liggen op de ligplaats van de zeug (die langdurig lekker warm blijft nadat ze is gaan staan).

Verkleumde biggen zoeken warmte op en kruipen dicht bij de zeug. Kleumende dieren reageren ook traag, bijvoorbeeld op de zeug die vanuit een zithouding gaat liggen.

Wacht niet te lang

Grijp in als het langer dan 45 minuten duurt voor de volgende big komt, of als de laatste big helemaal droog is. Weet wat je doet. Zorg voor een schone kling, schone armen en gebruik veel glijmiddel.

Veel constructies rond de zeug moeten haar landing afremmen. Maar een sterk beperkte ruimte kan zorgen dat de zeug niet reageert op geschreeuw van een beklemd big. Bovendien ontstaat het risico dat de zeug te weinig opstaat om te vreten en te drinken en dat ze zich verwondt. Let ook op dat de uier goed bereikbaar is.

Kijk-denk-doe

Je werkt op een varkensbedrijf en je ziet dit. Wat doe je?

Er is geen ruimte achter de zeug, waardoor tijdens het werpen biggen knel komen te zitten. Een dwarspijp helpt vaak om de zeug verder naar voren te houden. Deze box is te kort: hier moet ruimte worden gemaakt. Mest bevat ziektekiemen en moet dus worden opgeruimd.

Beoordelen van voeropname

Tijdens een controle is te zien of de zeug en de biggen vandaag voldoende eten. Deze pagina toont de belangrijke signalen.

In de praktijk geven veranderingen ook zeer belangrijke informatie: zeugen en biggen die zich anders gedragen, andere geluiden, andere geuren. Om deze informatie op te pikken moet de verzorger alert zijn en moet er goed overleg zijn tussen de verschillende verzorgers.

Zoekplaatje Wat betekent dit?

Schimmel, gisting en rotting verminderen de smakelijkheid van het voer. Bovendien kunnen er gifstoffen bij ontstaan. Dit kan leiden tot een zeug die het minder doet: ze eet minder, drinkt minder, geeft minder melk en wordt eerder ziek. En er is meer kans op biggensterfte.

Verloop van een normale voedingsbeurt

De zeug legt zich op de zij en nodigt de biggen met een specifiek knorgeluid uit tot drinken. De biggen gaan vervolgens wroeten en zuigen, waardoor de zeug de melk laat schieten. Vaak meldt zich voor het zogen een big bij de kop van de zeug, die met knorren om melk vraagt.

Ongeveer een halve minuut lang geeft de zeug vrijelijk melk, wat ze aangeeft met een regelmatig, donker groink-groink-groink. Als de melkgiftpriode voorbij is, knort de zeug weer een ander geluid. De biggen masseren/bewroeten de uier nog een tijdlang met hun snuit. De zeug staat dit toe of gaat op haar buik liggen.

De natuur

Tijdens de eerste twee tot drie levensdagen blijft een moederzwijn voortdurend bij haar biggen in het nest. De dagen hierna blijven de biggen in het nest, terwijl de zeug in de buurt fourageert. Vanaf dag zes lopen de biggen met hun moeder mee, op voer-zoektocht. Op dag zeven verlaten ze het nest voorgoed, om zich rond de tiende dag bij de groep aan te sluiten.

Begin biggen zo rond de zeven-de dag bij te voeren.

Signalen van voldoende melk

Zeugsignaal

Vrijuit liggen, met een poot op een stang. Een teken dat de zeug zich goed voelt en graag zoogt. Op de eerste dag zijn de biggen nog op zoek naar de tepelorde.

Bigsignaal

Foto: Varkens KI Noord-Brabant/Topigs

Rustig zuigende, glimmende biggen met dikke ruggen. Zwarte plekken op hun neusruggen komen van de melk die op de biggenneus komt als de zeug de melk laat schieten.

Signalen van onvoldoende melk

Zeugsignalen

Een slappe, matig gevulde uier.

De rechtse zeug gaat op haar buik liggen, terwijl de andere zeugen zogen. Zij heeft te weinig zog en beschermt haar uier tegen haar (bijtende) biggen

Bigsignalen

Veel kniebeschadigingen zijn een signaal dat de biggen veel naar melk zoeken, of dat de vloer te ruw is. Of beide.

De uier is beschadigd door onrustige, wroetende en bijtende biggen. Met name de achterste tepels worden het slachtoffer. Ook staand zullen de biggen de uier bewerken op zoek naar melk. Vooral bij een plotselinge daling van de melkgift zullen ze heftig reageren.

Het proces

Controleren

'Geeft deze zeug nú goed melk?' en 'Hoeveel melk geeft deze zeug tijdens haar kraamperiode?' Behalve dat je wilt weten of zeug en biggen op een bepaald moment goed eten en drinken, wil je er ook zeker van zijn dat deze dieren doorlopend goed eten en drinken.

En 'goed' betekent niet alleen dat ze gezond blijven, maar ook dat ze optimaal groeien en melk geven. Om dit te kunnen weten zijn er meetpunten die informatie geven over een langere periode. Bijvoorbeeld de voeropname per week, de groei tijdens de kraamperiode en het percentage uitval.

Water meten

Hoe weet je of een zeug genoeg drinkt? Een watermeter geeft dit met zekerheid aan. De zeug drinkt minimaal 20 liter per dag, afhankelijk van de omgevingstemperatuur. Als het dier gemakkelijk opstaat en haar voer opeet, als haar mest niet te hard is, als de biggen voldoende melk krijgen en als de nippel voldoende water levert (≥ 2 liter/min), zal ze waarschijnlijk genoeg drinken. Drinkende biggen bij een staande zeug is een signaal dat de zeug weinig melk geeft.

Voer wegen

De hoeveelheid voer die een zeug opneemt, vertelt hoeveel energie en voedingsstoffen ze werkelijk binnenkrijgt. Controleer na elke voerlevering of het voersysteem ook werkelijk de ingestelde hoeveelheid levert.

Biggen wegen

De productie in de kraamstal bestaat grotendeels uit de groei van de biggen. Een goede groei vertelt dat de biggen veel melk opnemen, weinig groei leert dat de melkopname tegenvalt.

De ontwikkeling van de biggen – glans en bespiering – geeft een beeld van de opname, maar wegen geeft de meest betrouwbare informatie. De beste maatstaf is het gewicht van een toom bij spenen. Stel doelen die voor jou op jouw bedrijf uitdagend en haalbaar zijn.

Risicogroepen als controle

Voeropname en ook andere zaken kun je het beste controleren aan de hand van risicogroepen. Omdat deze groepen veel aandacht nodig hebben, kun je hieraan ook je eigen management toetsen.

Risicobiggen: kleintjes. Risico's zijn veel uitval en veel werk. Hoeveel lichte biggen zijn er procentueel? Hoe licht zijn ze? Hoe doen deze biggen het wat betreft uitval, groei, ziektes? Is er een standaard werkwijze om met kleine biggen om te gaan? Moet je meer aandacht geven aan de preventie van lichte biggen? Biggen lichter dan 800 gram hebben nauwelijks kans van overleven.

Risicozeugen: gelten. Het risico bestaat uit problemen rondom werpen, voeropname, doodbijten en melkproductie. Hoe presteren de gelten en hun biggen op het vlak van groei, uitval en ziektes? Behoeft het geltenmanagement verbetering?

Risicozeugen: oude dieren. Risico's zijn kleine tomen en een grote spreiding in geboortegewicht. Hoeveel biggen, hoeveel groei in de toom? Had je eerder moeten vervangen of mag je iets soepeler zijn?

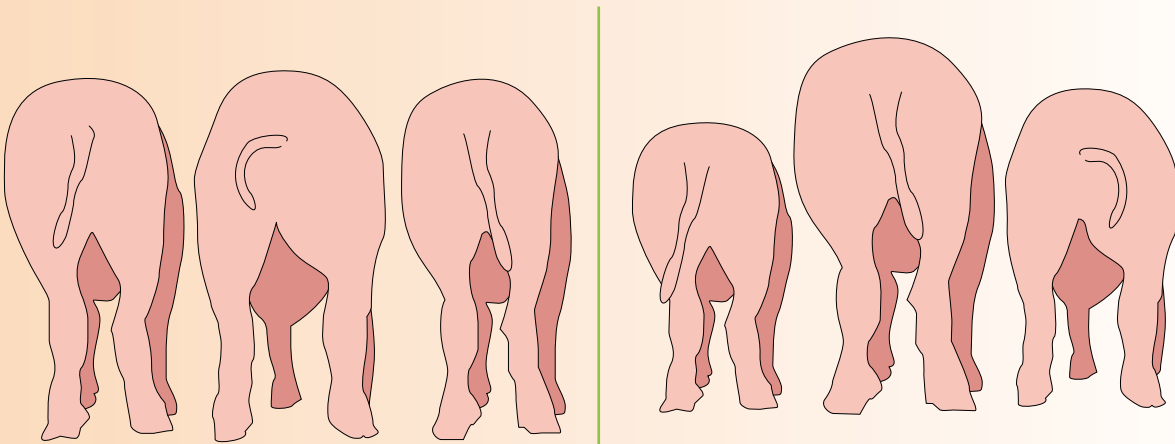
Ken jezelf

Werken in de kraamstal betekent zorg verlenen aan heel veel zeugen en biggen. Zorg vereist zorgvuldigheid en geduld, bij elk varken. Bepaalde mensen zijn van nature heel nauwlettend en attent en werken vanzelf zorgvuldig. Anderen hebben deze eigenschappen veel minder. Zij moeten er bewust moeite voor doen. Als je jezelf goed kent, kun je je sterke punten beter benutten en zeker stellen dat je zwakke punten geen nadeel opleveren.

Gemiddelde en verschil

Gemiddeld zijn deze groepjes biggen even zwaar. Conclusie: je moet het gemiddelde én de verschillen (spreiding) weten om te kunnen beoordelen hoe bepaalde processen zijn verlopen. Zoals groei in de kraamstal.

De omgeving in orde

Licht

Varkens zijn dagdieren. Van nature leven zij vooral in bossen en komen weinig in het volle zonlicht. De daglengte beïnvloedt het voortplantingsritme en mogelijk ook vreetgedrag en melkproductie. Voldoende licht is bovendien een basisvoorwaarde om het werk in de kraamstal goed te kunnen doen. De verzorger moet alles uitstekend kunnen zien én moet zich prettig voelen.

Nadat de tepelrangorde is bepaald, zullen biggen onderling nauwelijks meer vechten. Omwille van een efficiënt gebruik van de hokruimte vult men afdelingen met zo uniform mogelijke groepen speenbiggen en vleesvarkens.

Als er gemengd moet worden, kan dit het best in de kraamperiode gebeuren. Dan vechten de biggen het minst. Maar ze vechten wél, dus er zijn negatieve gevolgen voor voeropname en infectierisico's.

Een kalme en vertrouwde omgang met de varkens zorgt voor rust in de stallen en bij de dieren. Hierdoor ontstaat heel weinig stress en kun je veel problemen voorkomen. Dit vertaalt zich in meer groei en minder ziektes en uitval.

Een

De natuur

Wilde zwijnen werpen in maart-april vier tot acht behaarde biggen. Een zeug weegt 110-120 kg. Tamme varkens produceren gedurende het hele jaar worpen, variërend van tien tot achttien kale biggen. Volwassen zeugen wegen 200-240 kg. Na een dag of vier gaan de biggen op onderzoek uit en beginnen zij te spelen. In de vierde week bereikt hun spelgedrag een hoogtepunt.

ligplaats met een comfortabel microklimaat

Biggen die het koud hebben, liggen ineengedoken op hun buik. Zij kruipen dicht bij warmtebronnen, zoals andere biggen of de uier van de zeug. Een big voelt kou bij een te lage omgevingstemperatuur. Hoe laag dat is, hangt van de big zelf af. Allereerst van de grootte van het dier. Grotere biggen hebben een relatief kleiner huidoppervlak en koelen hierdoor minder snel af. Ten tweede van de dikte van de onderhuidse vetlaag (het spek). En ten derde van de voeropname (= brandstof). Vocht betekent gevaar. Natte plekken koelen het biggennest snel af én biggen met een natte huid koelen sneller af. Natte biggen hebben een 6°C hogere omgevingstemperatuur nodig.

De biggen liggen comfortabel, maar de zeug lijkt het te warm te hebben. Zij ligt op haar borst en grotendeels op de roosters, om het contactoppervlak met de warme vloer zo klein mogelijk te maken. Zeugen gebruiken hun ademhaling om zichzelf te koelen en hebben daarom frisse lucht bij hun neus nodig.

Te warm

Goed

Te koud

Een zieke big heeft een hogere omgevingstemperatuur nodig om zich comfortabel te voelen. Zorg ervoor dat het biggennest warmer is bij zieke tomen. Dan zullen de dieren beter herstellen. Bied ook drinkwater aan, in schaaletjes, zodat ze niet uitdrogen.

Geen ziekte, goede start

Kraambiggen ondergaan een groot aantal ingrepen en handelingen. Een deel ervan is noodzakelijk voor hun gezondheid, zoals ijerinjecties en behandeling van ziektes. Ook staarten couperen en tanden slijpen dienen om de gezondheid van big en zeug zeker te stellen. Hoewel tanden slijpen meestal niet nodig is. En castreren en oormerken zijn vanuit de big gezien alleen maar belastend. Zo verminderen deze ingrepen direct de voeropname. Alle handelingen moeten zo weinig mogelijk nadeel berokkenen aan de big. Omdat de big in de meest kwetsbare periode van zijn leven verkeert.

Pijn zorgt dat biggen minder drinken, minder staan en meer liggen.

Ziektes vragen om snelle herkenning en behandeling. Verdere verspreiding moet worden voorkomen. Dus zieke dieren isoleren, materialen schoonmaken en hokken nauwgezet ontsmetten. En stel de vraag: kan ik dit in de toekomst voorkomen?

Organiseer routinematige handelingen goed en voer ze van begin tot eind zorgvuldig uit. De kosten van een uitstekende tandenslijper en staartenbrander betekenen niets als je ze uitzet tegen de opbrengst van prettig en goed werken. Beoordeel regelmatig de kwaliteit van je werkwijze en je hulpmiddelen.

Kijk-denk-doe

Wat is hier misgegaan? Hoe grijp je nú in en voorkom je dit in de toekomst?

De wond bloedt te veel en zal te lang openblijven. Verbeter de coupeerprocedure. Deze big heeft diarree, wat betekent dat zijn weerstand is verminderd. Hij is ziek en kan feitelijk niet geopereerd worden. Ontsmet de wond en dien een antibioticum toe om de genezing te ondersteunen.

Signalen van een goede werkwijze

Goede wonden zijn droog, weinig of niet gezwollen, en tonen geen roodheid. Deze staarten zijn wel te kort gecoupeerd. Hierdoor ontstaat een onnodig grote wond, die moeilijker geneest. Te kort couperen geeft ook een groter risico op abscessen in het ruggemerg.

Verbetering noodzakelijk

Ontstekingen door verkeerd uitgevoerde ingrepen zijn het topje van de ijsberg. Ze zijn een signaal dat heel veel biggen te veel nadeel ondervinden.

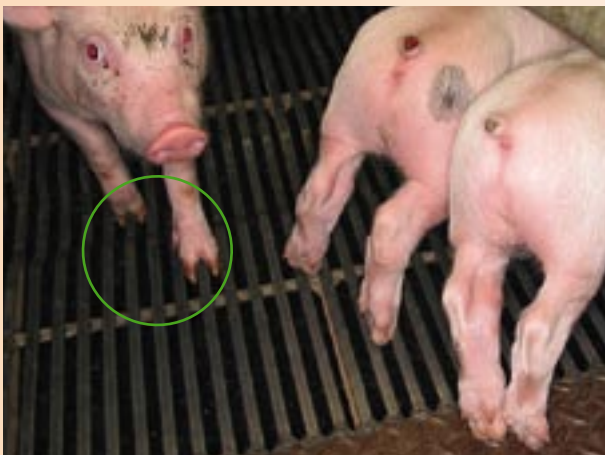
De neus van deze big is gezwollen. Een wond door verkeerd tandenslijpen heeft geleid tot een ontsteking in de bovenkaak.

Een gezwollen castratiewond. Ook de achterpootjes zijn verdikt.

Verwondingen

Biggen verwonden hun klauwen aan een ruwe vloer, scherpe roosters en te brede spleten. Onrust vergroot het aantal wonden en de ernst ervan.

Een sterke big herstelt op het oog zonder problemen. Maar ook dit dier levert weerstand en groei in. Het is vatbaarder voor andere ziektes.

Een zwakke big slaagt er niet in een wondinfectie te overwinnen. Er ontstaat een absces. Deze big had al behandeld moeten zijn met antibiotica.

Vorbereiding op spenen

Spenen is een risicomoment. Bereid dit moment dan ook goed voor.

In de vierde levensweek begint de beschermende werking vanuit de biest te verdwijnen. Meer en meer moet het eigen afweersysteem de big beschermen. Het dier is hierdoor enkele weken bijzonder vatbaar voor infecties met ziektekiemen. Scherm de biggen rond het spenen en in de weken daarna zo veel mogelijk af van infecties.

De belangrijkste infectiebronnen op een bedrijf zijn zieke varkens, oudere biggen en zeugen. Zorg er daarnaast voor dat de weerstand van de biggen zo hoog mogelijk blijft. Dit betekent extra aandacht voor voer- en wateropname, maximale rust en voldoende comfort. Schone en droge hokken met een uitstekend klimaat. Fris en lekker voer, op dezelfde manier aangereikt als in de kraamstal.

Euthanaseren (genadedood) is een goede ingreep om het welzijn te garanderen. Kwijnende biggen dienen tijdig uit hun lijden te worden verlost. Als bij behandeling blijkt dat dit abces niet meer geneest, kan de big het best zo snel mogelijk inslapen.

Zoekplaatje Wat zie je?

De liggende biggen hebben allemaal goedgevulde buiken en magen, ronde ruggen en glimmen. Het staande biggetje heeft een lege buik en zoekt eten. Om een of andere reden drinkt dit diertje weinig. Misschien is het ziek of heeft het een afwijking. Misschien kan hij niet bij een goede speen komen.

Selectie van zeugen

Aan het eind van de kraamperiode moet per zeug deze vraag worden beantwoord: zal dit dier probleemloos een volgende toom van elf tot twaalf biggen werpen en grootbrengen?

Een zeug met problemen hoort op tijd afgevoerd te worden. Veertig procent vervanging betekent in het algemeen een optimaal producerende zeugenstapel.

De biggen hebben deze tepels kapotgebeten. Waarschijnlijk bleef de melkproductie achter. Dit zijn twee redenen om de zeug af te voeren.

Let op de kwaliteit van de uier. Geven de niet-gezoogde pakketten nog melk in de volgende lactatie? De ophangband van deze uier is veel te lang geworden.

Let bij selectie ook op de kwaliteit van de benen, zodat de zeug goed kan staan (en dus goed vreet en drinkt).

Selectie = preventie

De doorligplek op de schouder vertelt dat deze zeug pijn heeft bij het liggen. Dit komt doordat ze erg mager is en dus geen vlees en onderhuids vet meer heeft. Kreupelheid, ziekte of andere problemen kunnen daarvan de oorzaak zijn. Leg de zeug op een zachte ondergrond, bijvoorbeeld een rubbermat.

Voorkom dat andere zeugen dezelfde problemen krijgen door aandacht te geven aan spekdikte/conditie en beenwerk (selectie). Controleer het percentage huidbeschadigingen.

Ziektes

Voor alle ziektes en aandoeningen geldt: hoe eerder je begint met de behandeling, hoe kleiner de schade. Dus is het zaak ziektes zo vroeg mogelijk te herkennen én vervolgens snel en effectief te behandelen.

De meestvoorkomende oorzaak van een bepaald ziektebeeld en de beste behandeling kunnen per bedrijf verschillen. Investeer in een goede werkre-latie met een dierenarts, zodat deze op maat effectieve behandelplannen kan adviseren.

De uier stulpt uit en de grenzen van het uierweefsel zijn duidelijk te zien. De pakketten voelen hard aan. De biggen hebben weinig gedronken. De lichaamstemperatuur van de zeug is verhoogd: meer dan 39,5°C

Deze zeug heeft kort na het werpen een etterige uitvloeiing, in combinatie met zwelling en een vulvawond. Dit lijkt een ontsteking van de vagina en/of de baarmoeder. Veelal ontstaat dit door beschadiging van de wand: meestal door verlos-hulp, soms door het geboorteproces op zich. Behandel de zeug met antibiotica. Als de zeug koorts heeft en minder eet, is ondersteunende behandeling nodig.

Kijk-denk-doe

Wat zie je hier?

Op de grond ligt braaksel, bestaande uit gestremde melk. Ook ligt er gele, dunne diarree en heeft een big diarree aan de anus. De drie biggen op de voorgrond hebben een lege buik, waarschijnlijk vanwege een lege maag (braken) en lege darmen (diarree). De big met zijn buik op de stang heeft een volle maag. De biggen hebben dus gedronken. Lijst van mogelijke oorzaken:

- virusinfectie met het rotavirus
- allergische reactie (na injecties)
- andere virusinfecties

Verder onderzoek, het ziekteverloop en/of de reactie op behandeling helpen om dichtbij de oorzaak te komen.

Diarree bij biggen

Uitdroging is het grootste gevaar bij diarree. Schaaltjes met drinkwater of electrolytendrank verminderen dit risico. Ververs electrolytendrank elke twee uur, want er vindt heel snel bacteriegroei plaats. In schoon water gaat dit langzamer.

Dunne, gele diarree bij een big van twee weken oud. De meest waarschijnlijke oorzaak is coccidiose. Biggen vermageren, maar sterfte treedt zelden op.

Diarreeschema

Het type diarree bij biggen is vaak leeftijdsgebonden. Het schema toont typen, oorzaken, behandeling en preventie. Verplegende maatregelen zijn een optimaal comfortabel biggenest en elektroly-

tendrank en diergerichte zorg verstrekken. Voor alle ziektes geldt: voorkom verspreiding van de ziektekiemen vanuit de zieke dieren.

Gevoelige periode	Omschrijving	Veroorzaker	Behandeling	Preventie
Vanaf dag 1	Geboortediarree	<i>E. coli</i>	Antibiotica en verpleging	Vaccinatie van zeug; biestopname; microklimaat van kraamstal; bedrijfshygiëne en kraamstalhygiëne.
Vanaf dag 2-3	Bloeddiarree	<i>Clostridium perfringens</i>	Antibiotica en verpleging	Reinigen en ontsmetten van kraamstal; vaccinatie van zeug.
Vanaf dag 3	Gele diarree	Rotavirus	Vochtopname en verpleging	Biestopname; reinigen en ontsmetten van kraamstal; voorkomen van overdracht vanuit zieke biggen.
Dag 7-14	Coccidiose	<i>Isospora suis</i>	Verpleging	Preventief anti-coccidiosemiddel; grondig reinigen en ontsmetten van kraamstal.

Smeerwrag, roetbiggen en smeerpokken worden veroorzaakt door de bacterie Staphylococcus hyicus. De zeug draagt deze bacterie bij zich. Biggen met te weinig weerstand ontwikkelen deze ziekte, evenals biggen van gelten met weinig gerichte afweerstoffen in de biest. Meestal begint het vanuit huidbeschadigingen. Hier is de vochtige plek op de neus het startpunt. Behandel aangetaste biggen met antibiotica. Desinfecteer (vecht)wonden.

Tien controlepunten voor zeugen in de kraamstal

- 1** Alertheid, houding, algemene indruk, voerbak leeg?

- 2** Beschikbaarheid van water (nippel geeft 1,5-2 liter per minuut).

- 3** Voeropname: hoeveelheid, voer niet bedorven, staat de zeug voldoende op?

- 4** Mest: glimmend, gevormd, gemakkelijk in te drukken.

- 5** Urine: kleur en pus, uitvloeiing.

- 6** Kleur van de huid, wonden.

- 7 Uiergesteldheid: temperatuur, pijnlijkheid, hard/zacht, knobbels.**

- 8 Lichaamstemperatuur: normaal is 38,5-39,0°C. In een warme omgeving loopt dit op. Meer dan 39,5°C betekent waarschijnlijk koorts.**

- 9 Ademfrequentie: 12-30/min. De ademhaling stijgt door luchtwegproblemen en door een hogere lichaamstemperatuur (koorts, te warme stal).**

- 10 Opvallende afwijkingen, bijvoorbeeld braken, schuwheid, overmatige bolling van de buik, jeuk.**

Neem bij beslissingen het verleden van de zeug mee (zeugenkaart!) en houd rekening met de erfelijkheid (omgaan met stress)

Vraag uw dierenarts om een bedrijfsbehandelplan.

Controlepunten voor biggen

Controleer de (geüniformeerde?) toom op:

1 Gemiddelde en spreiding in:

- grootte
- kleur, glans en haarkleed
- buikvulling/maagvulling
- gaafheid en gezondheid van de huid, klauwtjes, staarten, wonden
- bevuilding

2 Liggedrag: warmte zoeken, afkoeling zoeken

3 Gedrag: rust, spel, geen agressie

4 Opvallende zaken (OZO)

Controleer bij elke big:

1. Alertheid, algemene indruk.
2. Houding: geen kleumgedrag, angstgedrag, kromme rug (buikpijn)?
3. Huid: glimmend roze, geen wonden.
4. Eventuele wonden genezen goed.
5. Voeropname en wateropname: goedgevulde buiken, bevleesdheid.
6. Bevuiling: schone biggen.
7. Gewrichten: droog, niet gezwollen, niet pijnlijk.
8. Opvallende zaken.

Normwaarden voor biggen

Hartslag	50 keer per minuut
Ademhaling	30 keer per minuut
Temperatuur	38°C

Aandacht voor de werkplek

Kwaliteit van werken en arbeidsvreugde kun je organiseren. Veel licht, uitstekende materialen, een goede werkplek, en weten wat je doet en waarom.

Dit is een voorbeeld van een eenvoudige werkplek om biggen te castreren. Alles op werkhoogte. Het (nieuwe) mesje staat in een desinfecterende vloeistof. Het doekje bevat een desinfectiemiddel op basis van alcohol.

Zoekplaatje

Wat zie je aan deze biggen?

Big 1 heeft een lege buik. Deze big heeft zorg nodig, want hij drinkt en eet te weinig. Hoe komt dit? Big 2 is bleker dan de anderen. Deze big heeft aandacht nodig, want hij wordt mogelijk ziek. Big 3, 4 en 5 glimmen. Ze hebben een dikke rug en een volle buik. Ze maken het goed.